

Inființarea B.N.R.

Cap.1 Precursorii Băncii Centrale de Emisiune

Principala cale de punere în circulație a bancnotelor era acordarea creditelor de reescontare. Existența Băncii de Emisiune presupunea existența unei rețele de bănci comerciale care să preia bancnotele emise de Banca de Emisiune și să le repartizeze sub forma unor credite de scont.

În capitalism, între sistemul bănesc și sistemul de credit, între Banca de Emisiune și băncile comerciale există o legătură organică. Prin credit, capitaliștii utilizează banii ca mărfuri pentru producerea profitului. Banii capătă astfel, în afară de valoarea de întrebuințare pe care o au ca bani, o valoare de întrebuințare suplimentară, anume aceea de a funcționa în calitate de capital. Valoarea lor de întrebuințare constă în profitul pe care-l produc atunci când sunt transformați în capital, banii devenind astfel o marfă.

Caracteristic pentru această marfă este faptul că în anumite cazuri ea nu se cedează definitiv, ci numai se împrumută, reîntorcându-se la proprietar, după ce s-a realizat valoarea ei de întrebuințare, adică după ce s-a produs *plusvaloarea*. Dezvoltarea sistemului de credit capitalist, deci posibilitatea comercianților și industriașilor de a dispune, prin intermediul bancherilor, de economiile bănești ale tuturor claselor societății, constituie o cerință legată de dezvoltarea comerțului cu mărfuri.

În țara noastră, sistemul de credit capitalist s-a format pe două căi:

1) transformarea zarafilelor și cămătarilor în *bancheri capitaliști*; aceștia împrumutau mai puțin burghezia industrială și comercială și mai mult pe domnitori și boieri.

Ex. la București – Ștefan Băltărețu, Ștefan Meitani, Hagi Moscu; la Iași – Andrei Pavli, Kirkor Adamachi, Spiro, Acatu, etc.; Michel Daniel (Iași) împrumuta pe domnitorul Mihail Sturdza și pe boieri.

Riscul bancherilor de a rămâne neachitați la scadență era mare, deci aceștia practicau dobânzi foarte ridicate (18, 24, 30, 40% pe an). Dobânzile nu conveneau burgheziei, deoarece reduceau plusprodusul însușit de acesta, iar capitalul bancherilor era redus (aveau doar capitaluri proprii).

2) crearea unor *bănci pe acțiuni*, cu ajutorul statului

Moșierii cereau înființarea unei *bănci de credit funciar*, negustorii doreau *bănci de scont și circulațiune*.

- Obșteasca Adunare exprima în 1832 dorința de a crea o bancă națională.
- La 1850, domnitorul Știrbey tratează cu doi capitaliști din Prusia înființarea unei bănci de scont și circulație.
- În Moldova se cunoaște, până în 1859, existența unor proiecte de bănci, din care trei întocmite de economistul N. Șuțu, iar altul (1852) întocmit de Grigore Alex Ghica.
- În 1856 ia ființă Banca Națională a Moldovei.

- Între 1859-1880 mai apar încă 18 proiecte, din care 8 elaborate de miniștrii de finanțe sub presiunea burgheziei interesate. Numai două dintre acestea se înfăptuiesc: sucursala din București a Băncii Imperiale Otomane din Constantinopol și Creditul financiar rural.

Inițiativa înființării băncii capitaliste a fost susținută de burghezia industrială și comercială, care urmărea ca aceste bănci să beneficieze de privilegiul emisiunii de bancnote. Problema acoperirii marilor nevoi de bani pentru satisfacerea cerințelor comerciale și industriale nu s-a rezolvat prin creșterea producției de aur și argint și prin adoptarea bimetalismului, ultima soluție rămânând banii de credit, în special bancnotele.

O altă categorie de interesați în crearea unei bănci de emisiune era moșierimea, care ar fi dorit un credit pe termen lung și cu dobândă mică. Inițial, moșierimea a manifestat o rezervă față de crearea Băncii de Emisiune, deoarece aceasta trebuia să acopere, în primul rând, nevoile de credit ale comercianților și industriașilor.

Contribuția statului la crearea băncilor capitaliste a fost proporțională cu interesul pe care cele două clase care-l conduceau (moșierimea și burghezia) îl aveau în înființarea unui sistem bancar, menit să acopere deficitul prin împrumuturi în sume mari, cu dobândă mică.

Și capitaliștii străini aveau interes în constituirea băncilor pentru a înlesni pătrunderea capitalului străin în Țările Române și transformarea capitalului inactiv autohton în capital activ, aducător de profit pentru capitaliștii străini.

Banca Națională a Moldovei și-a început activitatea la 12/24 martie 1857, la Iași. Capitalul băncii așa-zis "național" nu putea fi exprimat, pe vremea aceea, decât în bani străini: în speță 10 mil. de taleri de Prusia, împărțiți în 50.000 de acțiuni a câte 200 de taleri fiecare. Capitaliștii din Moldova dețineau doar 10% din numărul total de acțiuni.

Banca Națională a Moldovei avea privilegiul să emită bancnote convertibile al vedere, cu valori de la 40 de sorocoveți în sus, cu acoperire în aur și argint de cel puțin 1/3 din volumul bancnotelor în circulație. Pentru rest, banca trebuia să dispună de cambii și alte valori cu scadențe până la 90 de zile. Pe lângă emisiunea de bancnote, banca mai avea dreptul să facă oricare alte operații mai mult sau mai puțin bancare: scont, împrumut pe ipotecă, amanet, etc.

Din cauza opoziției Turciei, banca a început să funcționeze abia la 24 martie 1857, neajungând să emită bancnote. La 14 iunie 1858 banca a fost declarată în stare de faliment, cauza principală fiind politica de credite (credite neachitate datorită împrumuturilor acordate în sume foarte mari).

În ce privește *creditul funciar* destinat moșierimii, eforturile s-au concretizat într-o vastă acțiune de propagandă și într-o serie de proiecte care s-au succedat la intervale foarte scurte în anii 1872-1873. În cele dinn urmă, după dezbateri aprinse în parlament, care scoteau la iveală diferitele interese de grup din sânul burgheziei și moșierimii, proiectul marilor proprietari funciari a devenit în aprilie 1873 legea pentru creditul funciar român.

Pentru constituirea "Primei societăți de credit funciar român din București" s-au asociat 136 moșieri, ale căror moșii, înscrise la ipotecă și cuprinzând terenuri arabile, vii, păduri și munți aveau o valoare declarată după venit de 26 156 434 lei. Societatea a fost

înființată în iunie 1873, iar creditele, acordate pe bază de scrisuri funciare și pe termene între 10 și 60 de ani, au totalizat până în anul 1915 suma considerabilă de 725 113 900 lei aur.

Pe baza aceluiași principii organizatorice a fost înființat în 1875 Creditul funciar urban București, iar în 1881 Creditul funciar urban Iași, în vederea sprijinirii marilor proprietari de imobile urbane. Ca și Creditul funciar rural, aceste institute au contribuit la accentuarea contradicțiilor care în economia țării, în stadiul ei de atunci existau, firesc.

Succesul obținut de moșierime prin înființarea creditului funciar era incomplet fără înființarea băncii de emisiune.

Cap. 2 Înființarea Băncii Naționale a României și emisiunea de bancnote

Proiectele anterioare în acest sens prevedeau înființarea de bănci mixte, comerciale și de emisiune, deoarece în țară nu existau suficiente capitaluri, băncile comerciale urmând să-și procure fondurile pe baza emisiunii de bancnote.

Tendența care se contura era crearea unei bănci de emisiune și a unor bănci comerciale care să atra

La 28 februarie 1880 s-a adus palamentului proiectul de lege pentru înființarea BNR. Pretextul vehuculat pentru înființarea ei era dezvoltarea tranzacțiilor comerciale și industriale. Legea a stârnit numeroase dispute, moșierimea temându-se că banca va neglija interesele ei. Astfel, ea ar fi preferat crearea unei instituții de credit funciar, banca urmând a fi înființată atunci când comerțul avea să se mai dezvolte.

Proiectul a devenit lege la 17 aprilie 1880, și cuprindea 30 de articole. Forma juridică a băncii era societatea anonimă pe acțiuni, statul subscriind 1/3 din capital. S-a adoptat sistemul mixt de colaborare a statului cu particularii. Drept de vot aveau acționarii care dețineau cel puțin 4 acțiuni.

Operațiunile pe care le putea efectua banca:

- sconta/cumpăra efectele de comerț ale capitaliștilor (polițe, bilete la ordin)
- făcea comerț cu aur și argint
- acorda avansuri de gaj pe aur și argint, precum și pe baza depozitelor de efecte publice (adica pe bază de obligații ale împrumuturilor de stat) ~ "lombard"
- emisiunea de bancnote (fiind singura bancă din țara noastră care deținea privilegiul de emisiune).

Legea prevedea, pe lângă dreptul de emisiune al băncii și obligațiile care derivau: existența unui portofoliu de scont lesne de realizat; a anumită mărime a stocului metalic de acoperire; libera convertibilitate a bancnotelor. Pentru stabilirea mărimii stocului de acoperire, autorii legii au avut în vedere două metode: școala monetară și școala bancară.

Școala monetară, reprezentată prin bancherul englez Lloyd, apăra interesele bancherilor. Susținea că emisiunea de bancnote trebuie făcută în două tranșe: prima reprezentând cantitatea minimă de bancnote de care are nevoie economia naturală în orice moment, a doua reprezentând cantitatea suplimentară la care economia națională poate recurge în perioadele de vârf și poate renunța în perioadele de acalmie. Prima se poate emite fără acoperire metalică, a doua trebuie acoperită în întregime.

Școala bancară, reprezentată de Tooke, Newmarch, Fullarton, apăra interesele burgheziei comerciale și industriale. Susținea că circulația bancnotelor poate fi asigurată și fără impunerea unor norme rigide de acoperire. Emisiunea bancnotelor nu trebuie să fie orientată asupra cantității de aur pe care o poate procura banca.

Banca Angliei a adoptat, prin legea Peel din 1844, ideile școlii monetare. Băncile de emisiune de pe continentul european au adoptat principiile școlii bancare, totuși au menținut un stoc de metal prețios de circa 1/3 din valoarea bancnotelor emise, care a servit la operațiuni de convertire, iar emisiunea bancnotelor s-a făcut pe baza cambiilor comerciale reescontate.

În comparație cu școala monetară, școala bancară a avut o ncredere prea mare în rolul reglator pe care creditul bancar îl joacă în determinarea cantității de bancnote necesare unei țări.

Apariția BNR a constituit un pas înainte în ceea ce privește organizarea finanțelor capitaliste ale României.

Cap. 3 BNR și interesele ce au determinat politica sa bancară

Politica bancară a BNR avea un profund caracter de clasă. Emisiunea de bancnote era un instrument pentru sprijinirea financiară a guvernului și pentru acoperirea nevoilor de credit ale burgheziei comerciale și industriale, ale moșierimii. Relația dintre bancă și guvern se concretiza în acoperirea de către BNR a deficitului bugetar.

Un alt scop al politicii bancare și de credit a Băncii Naționale era sprijinirea burgheziei, moșierimii prin intermediul creditelor pe scont de portofoliu comercial și al avansurilor pe titluri. Faptul că banca acorda mai multe avansuri pe titluri decât pe credite dovedește:

- că burghezia subscria diponibilitățile bănești în obligații ale împrumuturilor de stat, iar banii obținuți îi utiliza pentru cumpărarea de aur și alte obligații
- în relațiile de credit dominau moravurile "patriarhale", capitaliștii nerespectând condițiile necesare pentru obținerea unui credit de scont
- punând emisiunea de bancnote la dispoziția deținătorilor de rente, BNR sprijinea statul burghezo-moșieresc.

Cu timpul, preponderența avansurilor pe titluri față de creditele de scont a încetat. Portofoliul de reescont a crescut mai mult decât avansurile pe titluri.

Apariția BNR ca instituție de credit a determinat o scădere a dobânzilor la credite (înainte de 1880, dobânda nu era mai mică de 15%, iar după 1880, a variat între 5-9%).

Folosirea privilegiilor obținute de la stat ca mijloc de stoarcere a unor profituri cât mai mari a făcut din activitatea băncii de emisiune o sursă excepțională de îmbogățire pentru un mănunchi de profitori. Acționarii Băncii Naționale au obținut an de an, din operațiile care valorificau aceste privilegii, profituri de o mărime nemaîntâlnită în România.

Astfel, câștigurile obținute prin creșterea cursului acțiunilor Băncii Naționale, la baza cărei creșteri se aflau privilegiile băncii, au fost uriașe. Este știut că acțiunile BNR aveau o valoare nominală de 500 lei, din care acționarii vărsaseră numai 25% (125 lei). În 1911, acțiunea Băncii Naționale ajunsese să coteze 5900 – 6000 lei. Rata anuală a

profitului a fost deasemenea neobișnuit de ridicată: în primii 20 de ani de activitate, ea a variat între 15,4 – 38,3 %.

Beneficiarii principali ai câștigurilor realizate de banca de emisiune au fost vârfurile Partidului Liberal, care, printr-o organizare adecvată a subscrierii capitalului băncii, au acaparat de la început majoritatea acțiunilor.

La caracterizarea în ansamblu a activității băncii de emisiune trebuie adăugate și unele trăsături pozitive:

- banca a pus la dispoziția economiei un mijloc comod și ieftin de circulație și plată, al cărui volum – în principiu – era adaptabil nevoilor efective
- BNR împreună cu rețeaua de sedii în provincie a mobilizat o mare parte din disponibilitățile bănești ale economiei, precum și ale tezaurului, folosindu-le pentru acordarea de credite industriei, comerțului și agriculturii; dezvoltarea economiei, creșterea continuă a producție în ultimele două decenii ale sec. XIX sunt strâns legate de activitatea Băncii Naționale
- prin acordarea de credite capitaliștilor autohtoni a mai sprijinit creșterea, într-o oarecare măsură, a rolului capitalului intern în dezvoltarea unor ramuri ale economiei.

Bibliografie:

Costin C. Kirițescu – *Sistemul bănesc al leului și precursorii lui*

Aurel Vijoli – *Sistemul bănesc în slujba claselor exploatare din România*

Victor Slăvescu – *Istoricul BNR 1880 – 1924*